

JUHA SIHVOLA

Tukea ja tehoa väitös- kirjan tekemiseen

**Juha Sihvola kommentoi edellisiä historian-
tutkijan asemaa käsitteleviä puheenvuoroja.**

■ Seija Jalagin, Sami Louekari, Milka Sunell, Anu Suoranta ja Raisa Maria Toivo esittävät varteenotettavia perusteluja sen puolesta, että kunnolliset palkkausjärjestelyt nostaisivat tutkimustyön arvostusta ja siten kohottaisivat tutkimuksen tasoa. Kuten kirjoittajat itsekin lopuksi huomaavat, he ovat tässä samaa mieltä oman johtopäätökseni kanssa: historiantutkijat ja muut humanistit ovat palkkansa ansainneet ja ansaitsisivat vähän enemmänkin.

Sen sijaan kirjoittajaryhmältä näyttää puuttuvan itsenäisen tutkijan ammattitaito, kyky ymmärtää tieteellisten perustelujen ja argumenttien luonne ja rakenne. Kirjoittajat tulkitsevat kuvaamani seminaaripuheenvuorot omiksi mielipiteikseni, vaikka otin ne esiin näkökohtina päättelyketjussa, jonka lopputulos oli sama kuin heidän oma kantansa, kenties vain maltillisempi versio.

Siltä osin puheenvuoro ei edusta tutkijan asennetta vaan poliittista retoriikkaa, jossa ei ole väliä sillä, kuvataanko vastapuolen kanta oikein ja otetaanko omasta kannasta poikkeavat näkökohdat huomioon. Kun viittasin kirjoituksessani Tampereen seminaarissa esiin tuotuun näkemyksen, että jatko-opiskelija ”hyötyy köyhäilystään”, selitin myös sen tarkoittavan, että tohtorin tutkinnon suorittaneet historioitsijat saavat keskimäärin paremmin töitä ja korkeampaa palkkaa kuin ne, jotka eivät tutkintoa suorita. Tilastollinen tosiseikka ei tarkoita, että pitäisin jatko-opiskelijoiden turvatonta asemaa hyvänä asiana. Pääinvastoin tiedeyhteisön kaikkien jäsenten etu ja velvollisuus on edistää tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden taloudellisen aseman kohentumista.

Kirjoittajat pitävät realistisena myöntää, että kaikille väitöskirjan tekijöille ei voida

taata akateemista keskikuukausipalkkaa. Realismia on myöntää, että kaikille ei voida nykyjärjestelmässä taata mitään palkkaa. Suomen yliopistoissa on näet noin 800 väitöskirjaa tekevää historian jatko-opiskelijaa. Rekisteröityneet tutkijakoululaiset ovat tästä vain murto-osa. Historian laitokset ovat edelleen hyvin vapaamielisiä jatko-opiskelijoiden sisäänotossa. Siinä voi olla etunsa, mutta myös ongelmansa. Joka tapauksessa tässä on vastaus kirjoittajaryhmän kysymyksen, mikä tekee väitöskirjan tekemisestä erilaista työtä kuin työsuhdeturvalla ja sosiaalieduilla palkitut työt: väitöskirjan tekijänsä voi nykyjärjestelmässä ilmoittautua melkein kuka tahansa, oikeissa töissä on kovemmat rekrytointikriteerit.

Rahoitusta saavien jatko-opiskelijoiden joukko on siten väistämättä valikoitu eliitti, enkä näe mitään syytä, miksei niin pitäisi olla yliopiston kaltaisessa eksellenssi-käytännössä. Velvollisuutemme on suosia parhaita huonompien kustannuksella. Ehkä siitäkin syystä on kyseenalaista, tekeekö väitöskirjatyöhön ryhtyminen kenestäkään automaattisesti ”tutkijaa”, joka myös kirjoittajien mukaan on työsuhteeseen viittaava käsite. Meillä ei ole mahdollisuutta eikä edes tarvetta ja halua tarjota kaikille pysyvää työ- tai rahoitussuhdetta – vain parhaimmistolle. Silti useat haluavat Jorma Kallan tapaan antaa mahdollisuuden myös amatööreille. Toinen mahdollisuus olisi rajoittaa oikeus jatko-opintoihin vain niille, joille voidaan taata täysi rahoitus. Se on mahdollinen kanta, mutta epäilen, tarkoittivatko kirjoittajat sitä.

Toinen ongelma käsitteen tutkija käytössä on se, että vaikka väitöskirjan tekijän on kyettävä itsenäisempään työhön kuin perustutkinto-opiskelijan, hän tarvitsee myös professoreiden tukea ja ohjausta, kuten kirjoittajinkin myöntävät. Termi opiskelija antaa professoreille selkeämmän muistutuksen ohjausvelvollisuudesta kuin tutkija, joka viittaa valmiiseen ammattitaitoon. Laiska professori voisi vedota tähän merkitysvivahteeseen. Olen kirjoittajien kanssa samaa mieltä siitä, että väitöskirjan tekijöiden taloudellisten etujen turvaaminen on toinen kysymys kuin kysymys ohjausvastuusta. Eri

mieltä olen siitä, tarvitaanko talouden kohentamiseen tutkijan titteliä.

Kirjoittajat esittävät karua tilastotietoa historian tutkijakoululaisten ja väittelijöiden keski-ikästä. Ällistyttävää on, etteivät he näe tässä mitään kritisoitavaa. Mielestäni yliopiston ei pidä ihannoita biologista nuoruutta vaan tarjota mahdollisuus vaihtoehtoihin urakehityksiin. Jos kuitenkin aikuisikänsä yliopistolla työskennelleiden väittelijöiden keski-ikä on 36 vuotta, järjestelmämme on surkeasti epäonnistunut. Vikaa voi olla rahoitusjärjestelyissä, mutta ennen kaikkea sitä on jatko-opintojen organisoinnissa.

Humanistis-yhteiskunnallisille aloille ei sovi luonnontieteissä käytetty autoritaarisesti johdettu projektiputki, jossa väitöskirjat tuotetaan ”jatkuvaan ja välittömässä ohjauksessa”. Siitä huolimatta olisi kaikkien edun mukaista, että myös historian väitöskirjapinnot järjestetään mahdollisimman tehokkaasti, ottaen huomioon oman tieteenalamme tavoitteet sekä tulevien tohtoreiden tarvitsemat monipuoliset valmiudet. Tältä kannalta tulevien tutkijoiden istuttaminen esimerkiksi vanhan ajan assistenttuureissa professoreiden juoksupoikina ja -tyttöinä on ollut hirvittävää kykyjen tuhlausta. Osasyys sekavaan jatkokoulutustilanteeseen on toki myös sirpaleinen rahoitusjärjestelmä. Pätkätyöprojekteista pitäisi päästä eroon kohti päämäärätietoisesti palkitsevaa ja kannustavaa järjestelmää. Siihen tulee liittää myös sosiaaliedut.

Väitöskirjan teko ei ole nopeasti ylitettävä siirtymävaihe vaan kasvamista itsenäiseksi ja ammattitaitoiseksi tutkijaksi. Tutkijauralle ja osin muuallekin tähtäävien tulisi voida tehdä väitöskirja taloudellisesti turvatuissa oloissa tiedeyhteisössä, jossa hanke suunnitellaan pätevässä ohjauksessa, jossa työn kehitystä seurataan ja kommentoidaan kriittisesti sen kaikissa vaiheissa ja jossa on mahdollista hankkia kaikki muu tutkijan-työssä tarvittava ammattitaito.

Ilman mitään nostalgiaa tunnustan, että itse väittelin 32-vuotiaana ja sain hyvän taloudellisen tuen, mutta silti ainakin muutamana vuoden harhailin turhaan, osin omaa syytäni, osin tiedeyhteisön määrätietoisuuden puutteen takia. Tältä osin on onneksi

menty parempaan suuntaan. Mielen historia -tutkimusyksikössä, jonka johtoryhmään kuulun, valmistui viime lukuvuonna kolme väitöskirjaa, joiden tekijöistä kaksi oli naisia. Keski-ikä oli alle 29 vuotta. Kaikki hallitsivat vähintään kreikan- ja latinankieliset, yksi jopa arabiankieliset historialliset lähteet, kirjoittivat englanniksi, esittivät työnsä kansainväliselle tiedeyhteisölle ja ovat valmiita julkaisemaan tieteellisiä esityksiä johtavissa julkaisusarjoissa. Tässä valossa monet historioitsijat professoreista opiskelijoihin voisivat hieman ottaa itseäänkin niskasta kiinni.

Lopuksi Jalaginia, Louekaria, Sunellia, Suorantaa ja Toivoa on syytä kiittää oikeasta asenteesta, jota he osoittavat siinä, että eivät turhaan kunnioita tiedemaailman establishmentia vaan puolustavat suoraselkäisesti omaa asiaansa. Tältä osin he edustavat sitä tutkijahenkeä, jota tarvitaan, jotta suomalaisesta historian tutkimuksesta tulisi sellainen huippuala, johon siinä varmasti on ainesta. ■